

Smešno in krivo razlaganje kmetiških šol po deželi.

Ni je reči na svetu, če je še takó dobra in koristna, de bi je nekteri ljudjé ali iz slabiga zapopadka ali pa iz hudobne volje krivo ne razlagali, s tem druge motili, šuntali in nar boljši naprave spodkopati si prizadevali. V poterjenje tega povémo, kar smo danes od nekiga možá iz Dolenskiga — Bog mu daj pamet — zavolj kmetijskih šol slišali.

„Cesar so nam tlako odpustili, je rekel — zdej jo pa mislijo na drugo vižo spet nazaj spraviti, de hočejo na grajšinah kmetijske šole napraviti. Od konca hočejo fantam, de bojo v té šole hodili, še kaj plačati — in mislijo, ko se bojo ljudjé grajšinskiga dela zopet navadili, se bojo grajšaki spet tlake poprijeli in uboziga kmeta vnovič dreti začéli, Na vsako vižo gospodje nekaj pod klobukam mečkajo — pa to je prazna.“ —

Takó je govoril ta mož iz Dolenskiga.

De noben pameten kmet od kmetijskih šol tacihi krivih misel imeti ne more, je gotovo — le nespametni ali hudobni ljudjé kaj taciga govoré.

Desetina in tlaka ste vekomaj v grob pokopane in nikdar več ne boste vstale. Cesar z državnim zborom vred so sklenili, de tlaka in desetina imate za vedne čase proti temu jenjati, de se nekte davšine brez odkupe, nekte s primernim odkupljenjem odpustijo za vedne čase. Te pravice imajo kmetje v rokah, in nihče jih jim ne bo nazaj vzal.

Od tlake za prihodnje čase tedaj ne more nikjer več govora biti.

In kakó zamore kdo kmetijskim šolam tlako podkladati? Namén kmetijskih šol *) je ravno tlaki nasproti. V kmetijskih šolah se bojo prihodnji samostojni gospodarji umniga in po novih skušnjah poterjeniga kmetovanja učili, za učenca se bo učeniku toliko plačevalo, de mu bo živež dajal; učenec bo še za obleko nekaj goldinarjev na roke dobil, in ko bo trilétno šolo izdelal, bo prejel, če se je dobro obnašal, pohvalno sprično pismo (Zeugniss) in še morebiti darilo v denarjih povérh — in bo šel s tem, kar se je v svoj dobiček naučil, kamor bo hotel. Učenik in učenec se bosta ločila — in učenik ne bo iz tega nobeniga dobička imel, marveč trud in delo s podučanjem učenca.

De bo učenec te 3 léta tudi pri poljskim delu pomagal, je ravno djanski poduk, kér vsak pameten človek vé, de kmetovanje se ne izučí za pečjó iz samih bukev, temuč iz tega, de se učenec tudi dela na polji loti.

Take šole so že davnej po mnogih ptujih deželah, kakor na Francozkim, Laškim, Nemškim, Rusovskim, in povsod jih hvalijo, de so potrebne in koristne za mlade kmetovavce. Po celim Avstrijskim se bojo pa še le zdej napravile. — Vsak rokodelc se mora po 2, 3, 4 ali še več lét svojiga rokodelstva učiti, in kdor je pri boljšim mojstru, se boljši izučí — kaj je morebiti imenitno kmetijstvo samo tako lahko, de bi se v njem nič učiti treba ne bilo?!

Sin se scer vadi od očeta, hlapec od gospodarja kmetovati — ali sta pa ta dva vselej dobra učenika?

Tudi pri nas na Krajskim in sploh na Slovenskim je izvedenih kmetov, ki so modri kmetovavci in dobri učeniki svojih sinov ali hlapcov, — ali so pa vsi od konca do kraja taki? Ali imajo tudi vsi čas, svoje sinove natanjko kmetijstva učiti?

De se tedaj tudi takim, ki se domá umniga kmetovanja izučiti ne morejo, priložnost da, v kmetijstvu se

izuriti, za to so kmetijske šole, ktere se pa ne morejo pri kakšnim polgruntarju napraviti, ampak na večih kmetijah, kjer je priložnost večí, se kaj več naučiti.

Ker je premoženje kmetijske družbe premajhino, de bi mogla več kakor 8 učencov vsako léto v kmetijske šole pošiljati — bo javalne z osmimi fanti iz cele krajske dežele spet tlaka nazaj prišla?!

Kdor se že laže in šunta, naj saj poprej dobro prevdari, de si kaj zvitiga — in ne neumniga ne zmisli!

—g—

S košenim ogljem vodo čistiti.

Znano je, de ima oglje moč v sebi, skaženo, malo pridno in clo smerdljivo vodo takó popraviti, de je za pijačo dobra.

Oglje ima pa tudi moč v sebi, vodi apnjene soli in večí del solnatih obstanjkov odtegniti. To poslednjo moč je iznajdel v oglji slavni kemikar Pajen v létu 1822, ki je pa tudi izvedil, de to moč ima le košeno oglje ali špodium (ogljje iz živinskih kosti). Če apnato vodó v kakšni posodi zmešaš s štupo košeniga oglja, in to zmes dobro pretreseš, in ko je nekoliko stala, skozi pèrt precediš, boš dobil vodó brez vsih lastnost, ki jih sicer apno ima — vse je košeno oglje na-se potegnúlo.

To moč košeniga oglja, apnate soli vodi odtegniti, je skusil glasovitni Francozki kemikar Girardin pri novih vodnjakih (štirnah), ktere večkrat dolgo časa tako nevkusno vodó dajejo, de ni za piti.

Kadar nove vodnjake napravljajo, jih večidel na dnu zadelajo z apnjeno malto in s cementam, in zid krog in krog napravijo iz apnjeniga kamnja ali pa iz kremena, ki ga z apnam ali s cementam zadelajo ali pa z vodostanovitnim apnam (hydraulischen Kalk) prevlečejo. Voda v štirnah se takó po časi napije apnatih soli; in ni za domačo rabo. Če se tudi cela štirna enkrat vse te vode sprazne, ne pomaga to veliko, kér se je vdrgič kmalo napije.

Gosp. Girardin je svetoval 24 funtov v štupo zmletiga košeniga oglja v štirno vreči — in lej! v malo dnéh ni bilo ne duha več od apnja!

Pozneji skušnje so pokazale, de prava méra, koliko se ima košeniga oglja v takšne nove štirne djati, je: na 100 funtov vode 3 funte košeniga oglja v štupo zmletiga.

Na ravno to vižo in z majhnimi štroski si je že več kmetov pomagalo, kterih štirne so zavoljo bližnje gnojnice slabo, smerdljivo ali clo gnjilečo vodó dajale!

Kmečki gospodarji! ki imate za-se in za svojo živino slabo vodo, poskusite to, in ne boste se késali.

De terda apnjena voda, v kteri se ne da sočivje skuhati ali mjilo (žajfa) raztopiti, tudi želodcu ne tekne, vsak lahko previdi. S košenim ogljem se pa da vse to odvérniti.

Oglje sploh je nar večí sovražnik smradú in gnjilobe, ki ju berž zatare. Mesó, ki je že gnjiti začelo, so ribali z ogljeno štupo — in preč je bil smrad!

Strašna smèrt po vrančnim prisadu.

„Novice“ so že večkrat od černiga vrančniga prisada (Milzbrand) govorile in velike nevarnosti opominovale, ktera tistim žuga, ki se pri klanju ali iz kože devanji take živine vbodejo, vrežejo ali sicer oskrunijo. Černa prisadna kri, rumenkasta prisadna sokrovec in vse, kar od take živine pride, je kužno in človeku silno nevarno. Opominovale so Novice tudi, de naj vsi srenjčanje posebno nad tem čujejo, de nihče take bolne živine ne kolje ne skrivaj ne očitno, de mesá ne prodaja, ne vživa, ne drugam odnaša.

*) Od naména kmetijskih šol je v današnjih »Novicah« v so-stavku »Velki zbor« bolj razložno govorjenje.

V kakšno nevarnost tak pride, ki ne posluša dobrih svetov, nam kaže žalostna prigodba, ki se je 21. dan pretečeniga mesca v vasi „Mauer“ blizo Dunaja pripetila. Mlad kmet, čvèrst korenjak komaj 30 lét star, deva kravo iz kože, ki je na vrančni boleznì cerknila, se vbode v prèst, in drugi dan (22. listopada) že po strašnih bolečinah umerje! Zdravniki cele bližnje okolice so mu hiteli na pomoč — pa vse ni nič pomagalo. Strašne nagle smerti je mogel revež umreti.

Gospodarji! prosimo vas, nikar ne zametujte dobrih svetov, ki vam jih Novice dajejo, de ne bo kès prepozen!

Poslíte svoje sinove v živinozdravilsko šolo v Ljubljano, de si bojo tudi potrebnih vednost v živinskih boleznih pridobili. Priložnost je lepa, in dobiček bo le Vaš!

Popotnik.

Velki zbor kmetijske družbe v Ljubljani.

(Konec.)

Naprava učivnic za pravo izučenje mladih fantov v kmetijstvu je prišla po tem v zboru v pomén. Gospod Ferdinand Schmidt, družbini odbornik, je razložil zboru vse, kar so mnogoteri gosp. udje v ti reči odboru dopisali, in je tiste posestnike imenoval, ki so se na prošnjo kmetijske družbe in v prid krajnskiga kmetijstva oglasili, de hočejo po danih vodilih na svojih kmetijah take šole napraviti.

Od téh učivnic bomo v „Novicah“ še veliko govorili in njih koristnost na dalje razložili, — danes le toliko povémo, de namén téh učivnic, v ktere se bojo nar menj 16 lét stari fantje dobriga zaderžanja in ki znajo domači jezik brati in pisati, jemali, je: učence v djanji kmetijstva učiti, in to, kar so v djanji storili, jim tudi z besedo in po bukvah razložiti, zakaj se mora namreč ena in druga reč takó in ne drugač storiti, kaj je napčno, kaj je práv, kaj je treba pri navadnim kmetovanji popraviti in noviga vpeljati i. t. d. Takó bo šel učenec od stopnje do stopnje v poduku naprej in razjasnilo se mu bo vse, kar mu je poprej celó neznaniga bilo.

Vsak tedaj lahko že iz tega spozná, de te učivnice niso take, kakor so sicer navadne šole, v ktere učenci po 2 ali 4 ure na dan hodijo — ampak te učivnice kmetijstva v tém obstojé, de v kmetijstvu dobro najden in izučén posestnik kake umno obdelovane kmetije dva ali več fantov na svojo kmetijo vzame, ki se po njegovim napeljevanji in zraven tega tudi po nar boljših kmetijskih bukvah v djanji kmetijstva vadijo, de zamorejo po preteklih 3 létih, ko so izprašanje dostali, kot izučeni kmetovavci svojo kmetijo z večim pridam nastopiti, ali kot vavpti ali sicer kmetijski oskerbniki v službo stopiti. Taki modri kmetovavci bojo enkrat, če si ženice izvolijo in jim Bog otrók pošlje, samí nar boljši učenci svojim otrokam, in ti spet svojim naslednikom, in takó se bojo od roda do roda razširile kmetijske vednosti, in kmetijstvo se bo povzdignilo na višji stopnjo, de bo svojim gospodarjem zmiraj veči dobiček donášalo.

To je namén téh učivnic, ktere so po družih ptujih deželah že veliko pripomogle k povzdigi kmetijstva, ki v večim delu Avstrijskih deželá še sploh na nizki stopnji stojí. Nekteri kmetje sicer mislijo, de kakor oni ravnajo, to je nar boljši in se ne da bolj popolnoma storiti. Pa se silno motijo, če pogledajo na druge dežele. Bog obvari, de bi rekli, de je pri nas vse slabo — z veseljem jo rečemo, de je veliko dobriga; tode spomnimo se le nekterih récí, postavimo: kakó slabo se večidel pri nas travniki gleštajo, kakó gojzdi ravnajo, kakó se gnoj zametuje i. t. d. in spoznali bomo, de je poduka vunder potreba. Vse prepovedanje, de se

kmetam ni treba nič učiti, je prazno bahanje, kèr, če polja, travnike in gojzde tú in tam pogledamo, skušnja očitniši govori, kakor besede.

Krajnc je večidel priden in delaven človek, zraven tega je čiste in prebrisane glave; ako se mu še potrebni poduk podelí, ima vse lastnosti za močno povzdigo kmetijstva.

Umni kmetje bojo tedaj to novo napravo gotovo z velikim veseljem sprejeli, kèr bo njenim sinovam lepa priložnost dala, se po lahki poti veliko naučiti.

De pa ne bo treba tistimu posestniku, ki bo tako učivnico napravil, učencov zastonj rediti, učencam pa tudi nič plačevati, je sklenilo ministerstvo kmetijstva, de vsi tisti denarji, ki so se dosihmal za konjske darila (premije) večidel zametovali, naj se porabijo za te učivnice. Te darila se tedaj prihodnjič ne bojo več dajale, ampak za kmetijske učence obernile.

Današnji veliki zbor je tedaj v ti reči sledeče sklenil: 1) Štiri učivnice naj se napravijo, in gosp. Urbančič v Preddvoru naj se, čeravno se je temu že odpovedal, še enkrat za napravo ene učivnice naprosi, kèr njegovo kmetovanje je izgledna kmetijska učivnica; 2) v vsako učivnico naj se dasta 2 učenca; 3) čas učenja naj terpi 3 léta; 4) bukve preskerbi kmetijska družba; 5) za živež in stanovanje vsaciga učenca dobí učenik 50 gold. — učenec pa za obleko 30 gold. na léto; 6) nar pridnišim učencam naj se po dokončaním uku še posebne darila v denarjih dajó.

Zraven tega je bilo še sklenjeno, ministerstvo prositi, de naj dovoli, de bi tisti učenci, ki se posebno pridno v učenju obnašajo in ki so posebno lepiga zaderžanja, se za čas svojiga učenja ne jemali v vojaški (soldaški) stan. Če ministerstvo tudi to prošnjo dovoli, bojo taki učenci deležni velicij dobrot.

Še le po tém, ko bojo vse te reči v red djane, se bojo razpisale oznanila za sprejembo kmetijskih učencov.

Gosp. Struppi je po tém práv razložno povedal, kakó je s kovaško in živinozdravilsko šolo v Ljubljani in de se bo 7. dan prihodnjiga noviga léta začela. Bravcam „Novic“ je vse to že znano, in kakor slišimo se jih že veliko pripravlja, de bojo ob novim létu v to šolo prišli, v kateri bojo zraven kovaštva tudi v vsih živinozdravilskih vednostih v domačim jeziku poduk dobivali.

Dalje je bilo sklenjeno, de ima kmetijska družba v povzdigo murbine in žido-reje manj premožnim kmetam vsako léto brez plačila murbine drevésa deliti. Za prihodnjo spomlad je namenila deset tavžent drevés podariti.

Dva pridna sadjorejca: Jožef Dekleva, kmet iz Male Pristave v Postojnskim kantonu, in Juri Stare iz Podjelj v Bohinu sta dobila sreberni svetinji v počastenje svojiga pridniga obnašanja v sadjoreji.

Gosp. Anton Galle je zboru predlog storil, de naj kmetijska družba ministerstvu prošnjo predloží, de naj se železnica iz Ljubljane proti Terstu čez močirje (mah) pelje, kèr le potem je pričakovati, de se bo močirje popolnoma na suho djalo, kèr bo država (cèsar) mogla skerbeti, de se bo železnica vedno v dobrim stanu ohranila, — to doseči bo pa treba za obravnavo celiga močirja skerbeti.

Po tem so se novi družbini udje volili, in s prijaznim govorom zastran izgotovljenja današnjih sklepov in koristniga napredovanja kmetijske družbe je sklenil družbini predsednik gosp. Terpinec današnji zbor.